

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ**

**Αριθμός Γνωμοδότησης 98/2022
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΜΗΜΑ Γ΄
(Συνεδρίαση 28^{ης}-9-2022)**

Σύνθεση

Προεδρεύουσα: Αφροδίτη Κουτούκη, Αντιπρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κωλυομένης της προέδρου του Τμήματος Βασιλικής Πανταζή, Αντιπρόεδρου του ΝΣΚ.

Μέλη: Κωνσταντίνα Χριστοπούλου, Αθηνά Αλεφάντη, Χρήστος Μητκίδης, Βασίλειος Κορκίζογλου, Ευάγγελος Μαρίνης και Παναγιώτης Δημόπουλος, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγητής: Χρήστος Μητκίδης, Νομικός Σύμβουλος του Κράτους.

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμό 201838/23-6-2022 του Υφυπουργού Υποδομών / Γενική Γραμματεία Υποδομών / Γενική Διεύθυνση Προδιαγραφών, Μητρώων και Απαλλοτριώσεων / Διεύθυνση Απαλλοτριώσεων, Τοπογραφήσεων και Γεωπληροφορικής (Δ25).

Ερώτημα: Ερωτάται, ενόψει του διδόμενου ιστορικού:

α) Αν η ερωτώσα υπηρεσία υποχρεούται να αποδώσει στους αναγνωρισθέντες ως δικαιούχους αποζημίωσης εξ αναγκαστικής απαλλοτριώσεως το ποσοστό της προσωρινής αποζημίωσης που παρακρατήθηκε νόμιμα, ως εγγύηση, δυνάμει του άρθρου 24 παρ. 1 του Ν. 2881/2001, όπως ισχύει, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι κατά της εκδοθείσας δικαστικής απόφασης καθορισμού της οριστικής

τιμής έχει ασκηθεί εκ μέρους του Δημοσίου αίτηση αναίρεσης, η εκδίκαση της οποίας εκκρεμεί.

β) Αν η υπηρεσία μπορεί να προχωρήσει στην απόδοση και του ποσού της οριστικώς καθορισθείσας αποζημίωσης καθ' ό μέρος υπερβαίνει το ποσό της προσωρινής, δεδομένης της άσκησης αίτησης αναίρεσης κατά της απόφασης καθορισμού της οριστικής αποζημίωσης και εν όψει της διάταξης του άρθρου 20 παρ. 9 του Ν. 2882/2001, που ορίζει ότι εφόσον η απόφαση εκδίδεται μετά τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης, το ποσό της οριστικής αποζημίωσης καθ' ό μέρος υπερβαίνει την προσωρινή, αποδίδεται εντός ορισμένης προθεσμίας από την έκδοση της σχετικής απόφασης, άλλως επιβαρύνεται με τόκο υπερημερίας.

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Γ' Τμήμα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους γνωμοδοτεί ως εξής:

Ιστορικό

1. Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμό 1038999/1663/Δ0010/21-07-2010 (ΑΑΠ 345), κηρύχθηκε αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων για την κατασκευή του έργου «Κατασκευή Οδικής Σύνδεσης της περιοχής Ακτίου με το Δυτικό Άξονα Βορρά- Νότου, τμήμα από χ.θ. 22+500 έως χ.θ. 26+900», στην οποία περιλαμβάνεται το ακίνητο με ΚΑΔΕ ιδιοκτησίας 078011. Η προσωρινή αποζημίωση των απαλλοτριωθέντων καθορίστηκε με την υπ' αριθ. 61/2016 απόφαση του Μονομελούς Εφετείου Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και μεταξύ άλλων ορίστηκε, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 24 του Κ.Α.Α.Α., ότι θα αποδοθεί ελεύθερο ποσοστό 60% της προσδιορισθείσας αποζημίωσης στους αναγνωρισθέντες δικαιούχους, ενώ τάχθηκε εγγυοδοσία για το υπόλοιπο ποσοστό 40% της προσωρινής αποζημίωσης *«για την περίπτωση προσδιορισμού ως οριστικής τιμής μονάδας μικρότερης της προσωρινής»*.

2. Περαιτέρω, με την υπ' αριθ. 24/2020 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Δυτικής Στερεάς Ελλάδας καθορίστηκε η οριστική αποζημίωση, σε τιμές μεγαλύτερες της προσωρινής. Κατά της απόφασης αυτής ασκήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Αρείου Πάγου, η οποία δεν έχει ακόμη εκδικασθεί.

3. Εν όψει τούτων και ύστερα από αιτήματα προσώπων που αναγνωρίστηκαν με δικαστικές αποφάσεις ως ιδιοκτήτες απαλλοτριωθέντων ακινήτων, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων απηύθυνε στην ερωτώσα

υπηρεσία έγγραφο, με αριθμό πρωτ. (0)57641-20/20-7-2020, με το οποίο ρωτά αν μπορεί να αποδώσει το υπόλοιπο 40% της προσωρινής αποζημίωσης. Η ερωτώσα υπηρεσία κατόπιν αυτού δεν προχώρησε στην τήρηση της απαιτούμενης διαδικασίας, προκειμένου να αποδοθεί στους δικαιούχους το τμήμα της προσωρινής αποζημίωσης που παρακρατήθηκε, διότι έλαβε υπόψη τη διάταξη της παρ.1 του άρθρου 19 του Α.Ν. 1715/1951 και την υπ' αρ. 28/2022 απόφαση του Συμβουλίου Συμμόρφωσης του Α1 Τμήματος του Αρείου Πάγου.

4. Εν συνεχεία τούτων, με επιστολή του προς την υπηρεσία (με αριθ. πρωτ. 181594/09-6-2022), ο πληρεξούσιος δικηγόρος του ιδιοκτήτη του ακινήτου με ΚΑΔΕ ιδιοκτησίας 078011, ζητά να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για την απόδοση του ποσοστού 40% της αποζημίωσης.

Κατόπιν της επιστολής αυτής, αλλά και των προβληματισμών της υπηρεσίας για την έννοια και τη σχέση των διατάξεων του άρθρου 20 παρ. 9 του Ν 2881/2001 και του άρθρου 19 παρ. 1 του Α.Ν. 1715/1951, περί αναστολής εκτέλεσης των τελεσίδικων αποφάσεων των δικαστηρίων κατά του Δημοσίου, σε περίπτωση που ασκήθηκε και εκκρεμεί κατά των αποφάσεων αίτηση αναίρεσης του Δημοσίου, υποβλήθηκε το εν θέματι ερώτημα.

Νομικό πλαίσιο

5. Στο **άρθρο 17** του ισχύοντος **Συντάγματος** ορίζονται τα εξής:

«1.... 2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης....

4. Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξή της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος...

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη...

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό

προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως....»

6. Στα άρθρα 7 παρ. 1, 2 και 4, 8 παρ. 1 και 2, 9 παρ. 1, 20 παρ. 9 και 24 παρ. 1 και 2 του Ν. 2882/2001 «Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων» (Α' 17), όπως ισχύει, ορίζονται σχετικά τα εξής:

Άρθρο 7 - Τρόποι συντέλεσης αναγκαστικής απαλλοτρίωσης

«1. Η αναγκαστική απαλλοτρίωση συντελείται με την καταβολή στον δικαστικώς αναγνωρισθέντα ή στον αληθινό δικαιούχο της αποζημίωσης που προσδιορίστηκε προσωρινά ή οριστικά κατά τον παρόντα νόμο ή με τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως γνωστοποίησης ότι η αποζημίωση, η δικαστική δαπάνη, η οποία επιδικάζεται κατά το άρθρο 18 παράγραφος 4, καθώς και η αμοιβή των πληρεξουσίων δικηγόρων κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων κατά το επόμενο άρθρο 8.

Εάν υπόχρεο για την καταβολή της αποζημίωσης είναι το Δημόσιο, η αναγκαστική απαλλοτρίωση συντελείται και με την έκδοση χρηματικού εντάλματος πληρωμής υπέρ του δικαστικώς αναγνωρισθέντος ή την έκδοση του γραμματίου συστάσεως παρακαταθήκης σε περίπτωση όπου δεν εκδίδεται χρηματικό ένταλμα...

2. Όπου κατά τις κείμενες διατάξεις προβλέπεται αυτοαποζημίωση του καθ' ου η απαλλοτρίωση, εάν μετά τον επερχόμενο συμψηφισμό παραμένει υπόλοιπο προς καταβολή στον δικαιούχο της αποζημίωσης, η απαλλοτρίωση συντελείται με την καταβολή του υπολοίπου τούτου ή τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως γνωστοποίησης για την παρακατάθεση αυτού ή την έκδοση χρηματικού εντάλματος πληρωμής του.

Εάν μετά τον επερχόμενο συμψηφισμό δεν παραμένει υπόλοιπο προς καταβολή στον δικαιούχο της αποζημίωσης, η απαλλοτρίωση συντελείται με τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως γνωστοποίησης για την αυτοαποζημίωση, όπως αυτή προσδιορίζεται, κατά οποιονδήποτε τρόπο, με τη σχετική διοικητική πράξη που συντάσσεται τελικά. 3....

4. Από την κατά τις προηγούμενες παραγράφους συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ο υπέρ ού η απαλλοτρίωση αποκτά την κυριότητα ή άλλο εμπράγματο δικαίωμα επί του ακινήτου.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.»

Άρθρο 8 - Παρακατάθεση αποζημίωσης

«1. Ο υπόχρεος για την πληρωμή της αποζημίωσης, της κατά το άρθρο 18 παρ. 4 δικαστικής δαπάνης, καθώς και της αμοιβής των πληρεξουσίων δικηγόρων, που προσδιορίστηκαν δικαστικώς, καταθέτει στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (Τ.Π.&Δ.) την αποζημίωση υπέρ δικαιούχου και τη δικαστική δαπάνη και την αμοιβή των πληρεξουσίων δικηγόρων υπέρ του οικείου Δικηγορικού Συλλόγου....
2. Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων αποδίδει στο δικαιούχο το ποσό που κατατέθηκε αφού προσκομισθεί σε αυτό τελεσίδικη αναγνωριστική απόφαση και στον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο το ποσό της δικαστικής δαπάνης και την αμοιβή των πληρεξουσίων δικηγόρων... Εάν για μέρος του ποσού αυτού ορίστηκε εγγυοδοσία κατά το άρθρο 24 του παρόντος νόμου, τούτο αποδίδεται αφού προσκομισθούν τα δικαιολογητικά παροχής της εγγυοδοσίας αυτής ή απόφαση με την οποία η οριστική αποζημίωση προσδιορίζεται ίση με την προσωρινή ή μεγαλύτερη από αυτήν...3...6...»

Άρθρο 9 - Μεταγραφή - Συνέπειες συντέλεσης

«1. Μετά τη συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης ο υπέρ ου αυτή υποχρεούται να ενεργήσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, για τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξης αυτής, προσκομίζοντας τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης, καθώς και αντίγραφο της απόφασης αναγνώρισης δικαιούχων, εφόσον η αναγνώριση έχει γίνει με την ίδια απόφαση με την οποία καθορίστηκε η αποζημίωση....»

Άρθρο 20 – Οριστική αποζημίωση

«9. Αν η απόφαση του εφετείου εκδοθεί μετά τη συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, η τυχόν επιπλέον αποζημίωση καταβάλλεται στο δικαιούχο ή παρακατατίθεται σε προθεσμία έξι μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης. Σε περίπτωση μη κοινοποίησης η προθεσμία είναι ένα έτος από την έκδοση της απόφασης. Τυχόν μεταγενέστερη κατάθεση επιβαρύνεται με τον ισχύοντα εκάστοτε νόμιμο τόκο.»

Άρθρο 24

«1. Η προσωρινά καθορισμένη αποζημίωση αποδίδεται ελεύθερα σε ποσοστό 70%. Το υπόλοιπο μπορεί να αποδοθεί ύστερα από προσκόμιση ισόποσης εγγυητικής επιστολής πιστωτικού ιδρύματος της ημεδαπής ή της αλλοδαπής που λειτουργεί νόμιμα στην Ελλάδα, χωρίς καμία άλλη διατύπωση. Ο δικαιούχος της αποζημίωσης μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο προσωρινού καθορισμού ή αναγνώρισης των δικαιούχων, τη μείωση ή την αντικατάσταση της εγγυητικής

επιστολής με άλλο είδος εγγύησης και στην περίπτωση αυτή ορίζεται το μέγεθος και ο τρόπος εγγυοδοσίας. Οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται αναλογικά και για τις καταβαλλόμενες δικηγορικές αμοιβές των πληρεξούσιων Δικηγόρων.

2. Κατά το μέρος που επήλθε η περίπτωση για την οποία δόθηκε η εγγύηση, αυτή καταπίπτει υπέρ εκείνου προς χάρη του οποίου δόθηκε, αλλιώς αποδίδεται, μετά τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης σε εκείνον που την έδωσε ή παύει να ισχύει εφεξής. Κάθε διαφορά σχετική με την κατάπτωση ή την απόδοση εγγύησης λύεται οριστικά από το δικαστήριο της παρ. 2 του άρθρου 26 του ν. 2882/2001 κατά τη διαδικασία των άρθρων 683 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας».

7. Στο άρθρο 19 παρ. 1 του Α.Ν. 1715/1951 (Α'94), όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 41 παρ. 11 του Ν. 2065/1992, και διατηρήθηκε σε ισχύ με το άρθρο 52 περ. 18 του ΕισΝ ΚΠολΔ, ορίζονται τα εξής:

«1. Η ασκηθείσα υπό του δημοσίου, του ταμείου εθνικού στόλου, του ταμείου εθνικής αμύνης και του παλαιού εκκλησιαστικού ταμείου αίτησις αναιρέσεως κατά τελεσιδίκου δικαστικής αποφάσεως, ως και η προς άσκησιν τοιαύτης προθεσμία, αναστέλλει την κατά των νομικών τούτων προσώπων εκτέλεσιν της αποφάσεως και καθ' ας έτι περιπτώσεις θα επετρέπετο αύτη.»

8. Στο άρθρο 1 του Ν. 3068/2002 (Α'274) ορίζονται τα εξής:

«Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει.»

Ερμηνεία -Υπαγωγή

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη μας από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

9. Στο άρθρο 17 του ισχύοντος Συντάγματος, που αφορά την προστασία της ιδιοκτησίας, ορίζεται ότι για τη στέρηση της ιδιοκτησίας κατόπιν αναγκαστικής απαλλοτρίωσης για λόγο δημόσιας ωφέλειας, απαιτείται η προηγούμενη πλήρης αποζημίωση του ιδιοκτήτη, η οποία ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια, είτε προσωρινά, είτε και οριστικά, μπορεί δε ο ιδιοκτήτης να υποχρεωθεί με νόμο σε παροχή εγγύησης, προκειμένου να αναλάβει την αποζημίωση που καθορίστηκε προσωρινά.

10. Περαιτέρω, στον Κώδικα Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων (Ν. 2882/2001), όπως ισχύει, ορίζεται η διαδικασία της συντέλεσης της απαλλοτρίωσης, είτε με απευθείας καταβολή της αποζημίωσης στον ιδιοκτήτη, είτε με παρακατάθεση της αποζημίωσης στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (Τ.Π.Δ.), υπέρ αυτών που αναγνωρίζονται δικαστικά, ως δικαιούχοι της αποζημίωσης, με τη διαδικασία που ορίζεται στο νόμο (άρθρο 26 Ν. 2882/2001). Η συντέλεση της απαλλοτρίωσης επέρχεται με την παρακατάθεση της προσωρινής αποζημίωσης (εκτός αν στο μεταξύ έχει καθοριστεί και η οριστική, οπότε δεν μπορεί να επιτευχθεί συντέλεση παρά μόνο με την παρακατάθεση αυτής), εντός 18μήνου από τον καθορισμό της, από την συντέλεση δε επέρχεται πρωτότυπη μεταβίβαση της ιδιοκτησίας στον υπερού η απαλλοτρίωση, ο οποίος υποχρεούται να ενεργήσει για τη μεταγραφή της απόφασης κήρυξης αυτής, προσκομίζοντας τα στοιχεία που αποδεικνύουν τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης.

11. Περαιτέρω - και εφόσον η απαλλοτρίωση συντελεσθεί με την παρακατάθεση της προσωρινής αποζημίωσης – στο άρθρο 24 παρ. 1 του Ν. 2882/2001 ορίζεται ότι αποδίδεται ελεύθερα στον αναγνωρισθέντα ως δικαιούχο της αποζημίωσης μέρος μόνο της προσωρινής αποζημίωσης, ύψους 70% του συνόλου αυτής, το δε υπόλοιπο 30% παραμένει στα χέρια του Τ.Π.Δ., ως εγγύηση για την περίπτωση που θα απαιτηθεί επιστροφή μέρους της αποζημίωσης μετά τον οριστικό καθορισμό της (αν η οριστική αποζημίωση είναι μικρότερη από την προσωρινή). Το ποσοστό αυτό επιστρέφεται στον καταθέσαντα υπερού η απαλλοτρίωση εφόσον πραγματοποιηθεί ο κίνδυνος που προαναφέρθηκε, άλλως, αν η οριστική αποζημίωση είναι ίση ή μεγαλύτερη της προσωρινής αποδίδεται άμεσα στον ιδιοκτήτη. Το παρακρατηθέν ποσοστό της αποζημίωσης αποδίδεται άμεσα στον ιδιοκτήτη και αν αυτός επιλέξει να προσκομίσει για την είσπραξή του ισόποση εγγυητική επιστολή πιστωτικού

ιδρύματος της ημεδαπής ή της αλλοδαπής που λειτουργεί νόμιμα στην Ελλάδα, χωρίς καμία άλλη διατύπωση. Εφόσον επισυμβεί ο κίνδυνος στην περίπτωση αυτή (ήτοι αν η οριστική αποζημίωση είναι μικρότερη της προσωρινής), καταπίπτει αναγκαίο μέρος της εγγυητικής επιστολής για την ικανοποίηση της απαίτησης του υπερού η απαλλοτρίωση προς επιστροφή της αχρεωστήτως καταβληθείσας αποζημίωσης, άλλως παύει να ισχύει και επιστρέφεται η εγγυητική επιστολή στον ιδιοκτήτη.

12. Εξ άλλου δεν προκύπτει από τις σχετικές διατάξεις ότι κωλύεται το δικαστήριο καθορισμού της προσωρινής αποζημίωσης να ορίσει (κατόπιν αιτήματος) μεγαλύτερο ποσοστό παρακράτησης της προσωρινής αποζημίωσης από το 30% που ισχύει βάσει του νόμου, ήδη από την τροποποίηση της διάταξης με την παρ. 4 του άρθρου 131 του Ν. 4070/2012 (σημειωτέον ότι πριν την τροποποίησή της το έτος 2012 η διάταξη πρόβλεπε ότι η παροχή εγγύησης για την ανάληψη του συνόλου της προσωρινής αποζημίωσης εναπόκειται στο Δικαστήριο και δεν προβλεπόταν συγκεκριμένο ποσοστό αυτής που μπορούσε να παρακρατηθεί εκ του νόμου ακόμα και χωρίς σχετική δικαστική κρίση).

13. Με το άρθρο 1 του Ν. 3068/2002 επιβάλλεται στο Δημόσιο (όπως και στους ΟΤΑ και στα ΝΠΔΔ) η υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων, αρκεί οι αποφάσεις αυτές να παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή να είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις.

Σύμφωνα εξ άλλου με το άρθρο 19 παρ. 1 του ΑΝ 1715/1951, η τυχόν ασκηθείσα κατά των τελεσίδικων αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων, με τις οποίες το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώνεται σε συμμόρφωση προς ορισμένη πράξη ή σε καταβολή ορισμένου χρηματικού ποσού σε πρόσωπο (φυσικό ή νομικό), αίτηση αναίρεσης (όπως και η προς άσκηση της αναίρεσης προθεσμία) αναστέλλουν την εκτέλεση των αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων. Η διάταξη αυτή δεν έχει καταργηθεί από το άρθρο 1 του ν. 3068/2002 ούτε με άλλη διάταξη του νόμου αυτού και εξακολουθεί να εφαρμόζεται (βλέπ. ενδ. Τριμ. Συμβ. Συμ. ΑΠ 20/2016), έχει όμως περιοριστεί το εύρος εφαρμογής της, με τη διάταξη του άρθρου 37 του Ν. 3659/2008 που πρόσθεσε παρ. 3 στο τέλος του άρθρου 285 του ΚΔΔικ κατά την οποία οι διατάξεις που προβλέπουν υπέρ του Δημοσίου

ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου την αναστολή εκτέλεσης τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων, μέχρις ότου αυτές καταστούν αμετάκλητες, παύουν να ισχύουν όσον αφορά στη διοικητική δίκη. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 19 παρ. 1 ΑΝ 1715/1951 δεν έχει ως συνέπεια την αναστολή της επέλευσης των έννομων συνεπειών του δεδικασμένου, το οποίο απορρέει από την τελεσίδικη απόφαση.

Εξάλλου, η τελεσίδικη απόφαση, που εκδίδεται επί αναγνωριστικής αγωγής, τέμνει τη διαφορά, όπως και εκείνη που εκδίδεται επί καταψηφιστικής αγωγής, και παράγει, συνεπώς, δεδικασμένο μεταξύ των ίδιων διαδίκων, το οποίο δεσμεύει το δικαστήριο που θα επιληφθεί τυχόν επιγενομένως επί αντίστοιχης καταψηφιστικής αγωγής, που θα έχει όμοια πραγματική αιτία με το δικαίωμα, που ήδη κρίθηκε, κατόπιν της αναγνωριστικής αγωγής, και θα στηρίζεται στην ίδια με αυτό νομική βάση, ο δε διάδικος που πέτυχε να εκδοθεί υπέρ αυτού τελεσίδικη αναγνωριστική απόφαση δικαστηρίου κατά του Δημοσίου, μπορεί, προκειμένου να αποκτήσει και σχετικό εκτελεστό τίτλο, να ζητήσει να εκδοθεί, με βάση την εν λόγω απόφαση και το δεδικασμένο που παράγεται από αυτήν για την απαίτηση, διαταγή πληρωμής, από τον δικαστή του αρμοδίου πολιτικού δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, η έκδοση διαταγής πληρωμής για την απαίτηση δεν εμποδίζεται από τη διάταξη του άρθρου 19 του Α.Ν. 1715/1951, με βάση το ότι η επικαλούμενη τελεσίδικη απόφαση του διοικητικού δικαστηρίου δεν έχει καταστεί αμετάκλητη, (όπως ακριβώς δεν εμποδίζεται και η έκδοση αντίστοιχης καταψηφιστικής απόφασης), διότι η ενέργεια αυτή ανάγεται στις έννομες συνέπειες του δεδικασμένου της επικαλούμενης αναγνωριστικής απόφασης και όχι στην εκτελεστότητα, στην οποία αναφέρονται οι διατάξεις του Α.Ν. 1715/1951 και την οποία εξ ορισμού στερούνται οι αναγνωριστικές αποφάσεις (ενδ. ΑΠ 369/2014).

14. Όπως γίνεται δεκτό ήδη υπό το προϊσχύσαν νομικό πλαίσιο των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων (ήτοι το Ν.Δ.797/1971), η δικαστική απόφαση καθορισμού της αποζημίωσης (προσωρινής ή οριστικής) δεν έχει χαρακτήρα καταψηφιστικό, αλλά αναγνωριστικό (αναγνωρίζει την αξία του απαλλοτριούμενου ακινήτου κατά τον κρίσιμο χρόνο) και επομένως η σχετική απόφαση εξ ορισμού δεν είναι εξοπλισμένη με εκτελεστότητα (βλέπ. Κ.

Χορομίδη, Αναγκαστικές Απαλλοτριώσεις, έκδ. 2000, σελ. 432, Μ. Γεωργιάδου, Αναγκαστική Απαλλοτρίωση έκδ. 2014, σελ. 122, Κεραμεύς-Κονδύλης-Νίκας, Ερμηνεία ΚΠολΔ, έκδ. 2000, τ. ΙΙ, σελ. 1701). Τούτο άλλωστε προκύπτει εμμέσως και από τη διάταξη του εδαφίου της παρ. 4 του άρθρου 18 του νόμου, κατά το οποίο η απόφαση καθορισμού προσωρινής τιμής μονάδας, αποτελεί εκτελεστό τίτλο σε βάρος του υπόχρεου προς αποζημίωση μόνο ως προς τη δικαστική δαπάνη (αν και οι δύο διάδικοι αποδέχθηκαν την απόφαση αυτή ή πέρασε άπρακτη η προθεσμία της παραγράφου 2 του άρθρου 20), αλλά βεβαίως και από την πάγια επί του ζητήματος νομολογία, κατά την οποία εφόσον η καθορισθείσα αποζημίωση δεν καταβάλλεται από τον υπόχρεο προς καταβολή της, ο ιδιοκτήτης δεν μπορεί μεν να την απαιτήσει άμεσα, με αναγκαστική εκτέλεση της σχετικής απόφασης καθορισμού, μπορεί όμως να ασκήσει, βάσει του δεδουλευμένου της, είτε αγωγή καταψηφιστική κατά του υπόχρεου προς πληρωμή, είτε και αίτηση έκδοσης διαταγής πληρωμής, μετά από την αναγνώριση του ως δικαιούχου της αποζημίωσης (πρβλ. ΑΠ Ολομ 12/2018, ΑΠ 414/2020).

15. Σχετικώς μάλιστα ορίζεται στο Ν. 2882/2001 (παρ. 9 του άρθρου 20), ότι στις περιπτώσεις που η απόφαση καθορισμού της οριστικής αποζημίωσης εκδίδεται μετά τη συντέλεση της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως, η τυχόν επιπλέον αποζημίωση καταβάλλεται στο δικαιούχο ή παρακατατίθεται στο Τ.Π.Δ. μέσα σε προθεσμία έξι (6) μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης (ή σε ένα έτος από την δημοσίευσή της, αν η απόφαση δεν κοινοποιηθεί), ενώ αν η αποζημίωση κατατεθεί μεταγενέστερα επιβαρύνεται με το νόμιμο τόκο υπερημερίας (βλέπ. ενδεικτικά την υπ' αριθ. 63/2022 Διαταγή Πληρωμής του Πρωτοδικείου Πατρών, με την οποία υποχρεώνεται το Δημόσιο σε καταβολή της αποζημίωσης που καθορίστηκε με την 139/2017 απόφαση του Τριμ.Εφετ. Πατρών, νομιμοτόκως από την πάροδο έτους από τη δημοσίευση της απόφασης). Ο λόγος θέσπισης της σημαντικής αυτής διάταξης (που δεν υπήρχε στο προϊσχύσαν ΝΔ 797/1971) είναι, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 2882/2001, *«(η) επιβαλλόμενη από τις αρχές της χρηστής διοικήσεως υποχρέωση έγκαιρης παρακαταθέσεως της τυχόν διαφοράς μεταξύ προσωρινής και οριστικής αποζημιώσεως.»*

16. Επομένως, ναι μεν η απόφαση καθορισμού της οριστικής αποζημίωσης, κατά το μέτρο που αυτή υπερβαίνει την προσωρινή, δεν είναι εκτελεστή (αφού έτσι κι αλλιώς έχει χαρακτήρα αναγνωριστικό και επομένως δεν

θα μπορούσε να τύχει εκτέλεσης, ακόμα και αν δεν υφίστατο η διάταξη του άρθρου 19 του AN 1715/1951), πλην δεν κωλύεται ο δικαιούχος της αποζημίωσης να επιδιώξει την έκδοση καταψηφιστικής δικαστικής απόφασης ή διαταγής πληρωμής, οπότε θα επιβαρυνθεί ο υπόχρεος σε καταβολή της αποζημίωσης με το νόμιμο τόκο υπερημερίας, μετά το πέρας εξαμήνου από την κοινοποίηση της απόφασης (ή έτους από την έκδοσή της σε κάθε περίπτωση).

17. Με τα δεδομένα αυτά, δεν επιβάλλεται από το νομοθέτη ούτε η άμεση εκτέλεση της απόφασης, αλλά ούτε και η αποχή της υπηρεσίας από την εκτέλεση της απόφασης του οριστικού καθορισμού της αποζημίωσης (κατά το μέτρο που υπερβαίνει την προσωρινή αποζημίωση), εμπίπτει δε στο πλαίσιο της ουσιαστικής διοικητικής κρίσης, η εκτίμηση ως προς την πλέον συμφέρουσα οικονομικά λύση για το Δημόσιο, αφού ληφθούν υπόψη αφενός η σοβαρή επιβάρυνση του υπερού η απαλλοτρίωση, με τόκους υπερημερίας, για όσο χρονικό διάστημα, μετά την πάροδο της ορισμένης στο άρθρο 20 παρ. 9 του Ν. 2882/2001 προθεσμίας, δεν εκπληρώνει την υποχρέωσή του να συμμορφωθεί με την απόφαση καθορισμού της οριστικής τιμής και αφετέρου η έλλειψη εγγυήσεων για την άμεση και χωρίς δυσχέρειες επιστροφή των τυχόν αχρεωστήτων καταβληθέντων από το Δημόσιο, αν ευοδωθεί εν τέλει η προσπάθεια αναίρεσης και επιδικασθεί μικρότερη οριστική αποζημίωση, παρά τα εξαιρετικά άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα που διαθέτει η Διοίκηση (ήτοι την δυνατότητα ταμειακής βεβαίωσης του χρέους και την άμεση χρήση των μέσων αναγκαστικής διοικητικής εκτέλεσης του Κώδικα Διοικητικής Εκτέλεσης).

Απάντηση

18. Εν όψει των ανωτέρω, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Γ΄ Τμήμα) γνωμοδοτεί ομόφωνα ως εξής:

α) Υφίσταται εκ του νόμου υποχρέωση της ερωτώσας υπηρεσίας να αποδώσει στους αναγνωρισθέντες ως δικαιούχους αποζημίωσης εξ αναγκαστικής απαλλοτριώσεως το ποσοστό της προσωρινής αποζημίωσης που παρακρατήθηκε νόμιμα, ως εγγύηση, δυνάμει του άρθρου 24 παρ. 1 του Ν. 2881/2001 (ή του τυχόν διαφορετικού ποσοστού που καθορίστηκε με τη δικαστική απόφαση καθορισμού της προσωρινής τιμής), παρά την άσκηση εκ μέρους του Δημοσίου αίτησης αναίρεσης κατά της δικαστικής απόφασης καθορισμού της οριστικής τιμής, η οποία εκκρεμεί.

β) Δεν προκύπτει εκ του νόμου δυνατότητα άμεσης εκτέλεσης της απόφασης καθορισμού της οριστικής τιμής (ως αναγνωριστικής) κατά του Δημοσίου και επομένως η Διοίκηση πρέπει να προβεί σε ουσιαστική εκτίμηση σχετικά με το αν κρίνεται συμφέρουσα για το δημόσιο η άμεση απόδοση και του ποσού της οριστικώς καθορισθείσας αποζημίωσης καθ' ό μέρος υπερβαίνει το ποσό της προσωρινής, παρά την άσκηση αίτησης αναίρεσης κατά της απόφασης καθορισμού της οριστικής αποζημίωσης, σταθμίζοντας τη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 9 του Ν. 2882/2001, κατά την οποία επιβαρύνεται με τον νόμιμο τόκο υπερημερίας το ποσό της οριστικής αποζημίωσης καθ' ό μέρος υπερβαίνει την προσωρινή, εφόσον δεν αποδοθεί εντός ορισμένης προθεσμίας από την έκδοση της σχετικής απόφασης, αλλά και τις ενδεχόμενες δυσχέρειες επιστροφής των ποσών, αν κριθεί εν τέλει ότι καταβλήθηκαν αχρεώστητα.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα 6 - 10 - 2022

Η ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ

ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΚΟΥΤΟΥΚΗ

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΝΣΚ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΤΚΙΔΗΣ

ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ